

บทที่ ๑

ทักษะของพุทธศาสนาเกี่ยวกับชีวิต

คำสอนสำคัญทางพุทธศาสนา

พระธรรมคำสอนของพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้านั้นมีมากมายถึง ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ ในบรรดาคำสอนเหล่านั้น มีทั้งคำสอนที่เป็นระดับโลกียะ และโลกุตตระ คำสอนระดับโลกียะได้แก่คำสอนต่างๆไปเพื่อให้ผู้ปฏิบัติตามดำรงชีวิตอย่างเป็นสุขในปัจจุบันชาติ และชาติต่อไป เป็นคำสอนสำหรับผู้ที่ยังต้องการความเจริญความสุขในวัฏสงสาร เช่น คำสอนเรื่องหลักการดำรงชีวิต ทาน ศีล สวรรค์ เป็นต้น ส่วนคำสอนในระดับโลกุตตระ คือคำสอนที่มุ่งเพื่อการหลุดพ้น หมคกิเลส เป็นคำสอนระดับสูง เช่น อริยสัจ ๔ ปฏิจจนมูปบาท อริยมรรคมีองค์ ๘ เป็นต้น

เหตุผลที่พระบรมศาสดาทรงสั่งสอนธรรมะทั้ง ๒ ระดับ เพราะทรงเล็งเห็นว่ามนุษย์มีอุปนิสัยและความปรารถนาที่แตกต่างกัน บางกลุ่มพึงพอใจเพียงการดำรงชีพอย่างมีความสุข ประสบความสำเร็จในชีวิต หรือได้รับความสุขจากมนุษย์สมบัติ สวรรค์สมบัติ ในขณะที่บางกลุ่มต้องการดับทุกข์ต้องการนิพพานสมบัติ จุดหมายสูงสุดที่พระพุทธเจ้าทรงนำธรรมะที่ตรัสรู้มาสั่งสอนเวไนยสัตว์ก็เพื่อให้สัตว์โลกพ้นจากทุกข์ทั้งปวง การเสด็จออกแสวงหาโมกขธรรมของพระองค์ก็เพื่อหาทางพ้นจากทุกข์ ซึ่งจะพ้นทุกข์ได้แท้จริงก็โดยการไม่ต้องเวียนว่ายตายเกิดอีกต่อไป ธรรมะที่ทรงตรัสรู้ ทรงสอนเรื่องทุกข์ เหตุแห่งทุกข์ การดับทุกข์ ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ ก็คือ อริยสัจ ๔ นั่นเอง

กำเนิดของชีวิต

คำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งระดับโลกิยะและระดับโลกุตระนั้นล้วนเกี่ยวข้องกับชีวิตทั้งสิ้น การจะดำรงชีวิตใช้ชีวิตให้ถูกต้องตามหลักธรรมคำสอนก็นำที่จะรู้จักชีวิตให้ได้ว่า ชีวิตมาจากไหน มีธรรมชาติเป็นอย่างไร มีองค์ประกอบอะไรบ้าง

ในเรื่องกำเนิดของชีวิตนั้น พระพุทธเจ้าทรงแสดงว่า สัตว์โลกหรือสิ่งมีชีวิตถือกำเนิดได้ ๔ ลักษณะ เรียกว่า กำเนิด ๔¹ ได้แก่

๑. อัญชชะ ได้แก่ สัตว์ที่เกิดในฟองไข่ แล้วฟักออกมาเป็นตัวยาวหลัง เช่น ไก่ เป็ด นก เป็นต้น

๒. ชลาพุชะ ได้แก่ สัตว์ที่เกิดในครรภ์ คลอดออกมาเป็นตัว เช่น คน สุนัข ช้าง ม้า เป็นต้น

๓. สัตถชชะ ได้แก่ สัตว์ที่เกิดในที่ชื้นแฉะ โสโครก ที่น้ำหมักหมม เช่น พวกหนอนต่างๆ

๔. โอปปาติกะ ได้แก่ สัตว์ที่ผุดขึ้นเต็มตัวในทันที ไม่ต้องฟักจากไข่ ไม่ต้องเลี้ยงดูให้ค่อยๆเจริญเติบโต เช่นพวกเทวดา สัตว์นรก เปรต อสุรกาย เป็นต้น เมื่อเกิดก็ผุดเป็นตัวเลยทันที

กำเนิด ๔ กล่าวถึงประเภทของการเกิดขึ้นของสิ่งมีชีวิตว่าเกิดที่ใด นอกจากนี้ในอัครคัมภีร์สูตร พระพุทธองค์ได้ทรงแสดงกำเนิดของโลกและมนุษย์ว่าเดิมมนุษย์ก็คือพรหมที่ลงมากินจวันดิน (รสดินหรือโอชะของดิน) เกิดคิดใจทำให้แสงสว่างที่เคยมีอยู่ในตัวหายไป มีพระอาทิตย์ พระจันทร์ ฤดูแล้งเดือน ปี เกิดขึ้น เมื่อกินจวันดินแล้ว ผิพรรณก็หายกระด้างขึ้น มีการควมื่นถือตัว ปราภฏเป็นเพศหญิงเพศชาย มีความ

---

¹ ทิมนิกาย ปาฎิกวรรค ๑๑/๒๖๓/๒๔๒.

สัมพันธ์เกิดลูกหลาน เป็นสังคมขึ้น นอกจากกำเนิด ๔ และอัครัญญสูตรแล้ว พระพุทธองค์ทรงตรัสถึงวิวัฒนาการและการเกิดมาเป็นมนุษย์ของคนแต่ละคนว่าต้องอาศัยเหตุปัจจัยต่างๆ คือการอยู่ร่วมกันของพ่อแม่ แม่มีระดู มีการปฏิสนธิในครรภ์ หรือสัตว์ผู้จะเกิดในครรภ์ปรากฏ

เป็นที่น่าอัศจรรย์ในพระปริชาญาณขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพราะนอกจากจะทรงทราบว่า มนุษย์เกิดมาได้อย่างไรแล้ว ยังทรงแสดงด้วยว่า ในการวิวัฒนาการของเซลล์ที่อยู่ในครรภ์มารดาเป็นไปอย่างไรทั้งที่เวลาก็กว้างเลยมา ๒๕๐๐ กว่าปี เป็นยุคสมัยที่วิทยาศาสตร์ยังไม่เจริญก้าวหน้าเช่นในปัจจุบัน ปรากฏในอักษสังยุต อินทกสูตร พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๕ ว่า...

“รูปนี้เป็นกลละก่อน จากกลละเป็นอัพพุทะ จากอัพพุทะเกิดเป็นเปสิ จากเปสิเป็นขณะ จากขณะเกิดเป็น ๕ ปุ่ม(ปัญญาสาขา) ต่อจากนั้นมีผม ขน และเล็บ(เป็นต้น)เกิดขึ้น มารดาของสัตว์ในครรภ์บริโภคน้ำ นม โภชนาหารอย่างใดๆ สัตว์ผู้อยู่ในครรภ์มารดานั้น ก็ยังอดภาพให้เป็นไปด้วยอาหารอย่างนั้นในครรภ์นั้น”

กลละขนาดเท่าหยาดน้ำมันงาซึ่งตั้งอยู่ที่ปลายเส้นด้ายทำด้วยเส้นขนสัตว์ ๓ เส้น สีใสไม่ขุ่น หลังจากเป็นกลละ ๗ วันเป็นอัพพุทะ(อัมพุทะ)มีสีขุ่นขึ้น เป็นอัพพุทะ ๗ วัน สีแก่ขุ่นขึ้นคล้ายคิบุกเหลว เป็นเปสิ เป็นเปสิ ๗ วัน เป็นก้อนเนื้อชื้อขณะ สัณฐานเท่าไข่ไก่ สัณฐานของเปสิเกิดขึ้นเพราะกรรม แล้วเป็นมือเท้าอย่างละ ๒ เป็นศีรษะ ๑ ผม ขน เล็บ เกิดใน ๔๒ สัปดาห์ สายสะดือเป็นรูเหมือนก้านบัว ติดกันเป็นอันเดียวกับแผ่นท้องของมารดา รสอาหารแล่นไปตามสายสะดือ เด็กย่อมเป็นอยู่ ๑๐ เดือน(คืออยู่ในครรภ์ ๑๐ เดือนจึงคลอด)

สรุปความคือ มนุษย์มีกำเนิดแบบขลาพุชะ คือคลอดออกมาเป็นคน เริ่มจากเป็นทารก และค่อยๆเจริญเติบโตขึ้น การเกิดขึ้นของมนุษย์ต้องอาศัยการอยู่ร่วมกัน

ของบิดามารดา มารดามีระดู มีการปฏิสนธิในครรภ์ หรือมีสัตว์ที่จะเกิดมาอยู่ในครรภ์ เมื่อตั้งครรภ์จะเริ่มจากกลดะซึ่งมีขนาดเล็กมาก เจริญเป็นอัมพุทะ เป็นเปติ เป็นฉนะ มี ศีรษะ มือ เท้า ขน และเล็บ อยู่ได้ด้วยอาหารที่แม่รับประทานมาเลี้ยงทารก โดยทางสายสะดือ กำหนด ๑๐ เดือน จึงคลอด

ส่วนในอัครัญญสูตรนั้น กล่าวถึงที่มาของมนุษย์ การกำเนิดของโลก ซึ่งอันที่จริงไม่ได้เป็นเรื่องที่พระพุทธองค์ให้ความสำคัญ เพราะไม่มีประโยชน์ ไม่เป็นข้อปฏิบัติเบื้องต้น ไม่เป็นไปเพื่อนิพพาน แต่ที่ทรงกล่าวถึงกำเนิดของโลกและของมนุษย์ในที่นี้ก็เพื่อทรงแย้งคำกล่าวของพราหมณ์ที่อธิบายว่าคนวรรณะต่างๆ เกิดจากอวัยวะต่างๆ ของพรหม พวกตน(พราหมณ์)เป็นวรรณะสูงสุด เพราะเกิดจากปากของพรหม(ทั้งที่จริงก็เกิดจากนางพราหมณ์นั่นเอง) การที่พระพุทธองค์ทรงแสดงให้เห็นถึงการกำเนิดของโลกและคนนั้น ทำให้เห็นถึงความไม่เที่ยง เพราะโลกที่เกิดขึ้นนี้ ก็เพราะโลกเก่าแตกทำลายไป คนไปเกิดในชั้นอภิสสรพรหม แล้วกลับมาเกิดเป็นคนในโลกที่เกิดขึ้นใหม่อีก ทั้งโลกและคนนั้นแตกทำลายได้และเกิดขึ้นใหม่ได้ พรหมก็มาจากคนทำบาปเพ็ญเพียรจนได้ฉาน แต่เมื่อยังไม่บรรลุอรหัตผล ก็กลับมาเกิดอีก เวียนตายเวียนเกิดอยู่รำไป วรรณะจึงเป็นเพียงสิ่งสมมุติเท่านั้น สิ่งสำคัญคือ การดับเหตุแห่งทุกข์ เพราะแม้จะได้สวรรค์สมบัติ หรือไปเกิดในที่สูงขนาดชั้นพรหม ก็อาจจะกลับมาตกต่ำได้อีก